

Lise Öğrencilerinin Yabancı Dil Kaygısının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi¹*The Examination of High School Students' Foreign Language Anxiety in Terms of Different Variables*Yağmur AYDIN² , Dilek GENÇTANIRIM-KURT³ **Gönderim:** 29/07/2022**Düzeltilme:** 08/11/2022**Kabul:** 17/11/2022**ÖZET**

Lise öğrencilerinde yabancı dil kaygısının yordanmasının amaçlandığı bu çalışmada; yabancı dil öğrenme motivasyonu, yabancı dile duyulan ilgi, öz yeterlik inancı, utangaçlık, olumsuz değerlendirilme korkusu ve yabancı dil başarısı değişkenlerinin, yabancı dil kaygısını doğrudan ve dolaylı olarak ne düzeyde yordadıklarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın örneklemini 2014/2015 eğitim-öğretim yılında Kırşehir ili merkeze bağlı üç Anadolu Lisesi öğrencilerinden, amaçlı örnekleme yoluyla seçilen; 307'si kız, 263'ü erkek 570 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Yabancı Dil Sınıf Kaygısı Ölçeğinin revizyonu, İngilizce ile İlgili Öz yeterlik İnancı Ölçeği, Utangaçlık Ölçeği, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formunun revizyonu, yabancı dil öğrenme motivasyonu ve yabancı dile ilgi anketi ve araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler, path analiz yolu ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, yabancı dil öğrenme motivasyonu, yabancı dile duyulan ilgi, yabancı dil başarısı, utangaçlık ve olumsuz değerlendirilme korkusu yabancı dil kaygısını anlamlı olarak yordarken öz yeterlik inancı, yabancı dil kaygısını yordamamaktadır. Bununla birlikte araştırma sonuçları; öz yeterlik inancının yabancı dil başarısı, yabancı dil öğrenme motivasyonu ve yabancı dile duyulan ilgi aracılığıyla yabancı dil kaygısını yordadığını göstermiştir. Ayrıca, utangaçlık ve yabancı dil başarısının olumsuz değerlendirilme korkusu aracılığıyla; yabancı dile ilginin yabancı dil öğrenme motivasyonu aracılığıyla yabancı dil kaygısını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencileri, yabancı dil kaygısı, yabancı dil başarısı.**ABSTRACT**

The aim of this study was to predict the foreign language anxiety of high school students. The sample consisted of 570 students who were selected by purposeful sampling from three Anatolian High School in Kırşehir in the academic year 2014/2015. Data was gathered by using Foreign Language Classroom Anxiety Scale's revision by Aydın (1999), English Self-Efficacy Scale by Yanar and Bümen (2012), Shyness Scale by Güngör (2001), The Brief Form of Fear of Negative Evaluation Scale by Bilge and Kelecioğlu (2008), Foreign Language Learning Motivation and Interest in Foreign Languages Questionnaire by Yılmaz (2007) and personal information form prepared by the researcher. The students' 2014-2015 first term English grades were collected from e-school system via school administration. Path analysis was used to analyze the data. The findings indicate that foreign language learning motivation, interest, achievement, shyness and fear of negative evaluation predicted foreign language anxiety whereas self-efficacy did not. Also, self-efficacy predicted foreign language anxiety with the mediation effect of foreign language achievement, motivation and interest. Additionally, it was found shyness and achievement predicted foreign language anxiety with the mediation effect of fear of negative evaluation and interest predicted foreign language anxiety with the mediation effect of motivation.

Keywords: High school students, foreign language achievement, foreign language anxiety.

Önerilen atf: Aydın, Y., & Gençtanırım-Kurt, D. (2022). Lise öğrencilerinin yabancı dil kaygısının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Psiko-Sosyal Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 57-74.

¹ Bu çalışma, 2016 yılında tamamlanan "Lise Öğrencilerinin Yabancı Dil Kaygısının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² İngilizce Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, ygm.ozturk@gmail.com

³ Profesör Doktor, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, digenc@gmail.com

GİRİŞ

Yabancı dil öğrenmek; öğrencilerin daha donanımlı yetişmesine, daha iyi ve daha kolay meslek edinmelerine, toplumda önemli bir yer edinmelerine katkı sağlayarak yaşam kalitelerini yükseltmektedir. Bu nedenle, yabancı dil öğrenmenin ve bilmenin gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Türkiye’de tüm öğretim kademelerinde yabancı dil öğretimine yönelik önemli bir çaba yer almaktadır. Bu durum da öğrencilerin yabancı dil öğrenme süreçlerini etkileyen farklı faktörlerin anlaşılmasına yönelik araştırmacıların motivasyonunu artırmaktadır.

Öğrencilerin yaşamış oldukları yabancı dil kaygısı yabancı dil öğrenmeyi engelleyen bireysel sebeplerden biridir (Gardner & MacIntyre, 1993). Yabancı dil öğrenme sürecinde önemli bir role sahip olan kaygı bu bağlamda araştırmacıların ilgisini çeken önemli bir faktördür. Spielberger, (1966) kaygıyı, otonom sinir sisteminin uyarılmasıyla ortaya çıkan gerginlik, korku, sinirlilik ve endişe gibi öznel duygular olarak tanımlamaktadır (Akt. Horwitz, Horwitz & Cope, 1986). Horwitz ve Cope (1986) ise ilk defa yabancı dil kaygısını, yabancı dil öğrenimine özgü bir olgu olarak ele almış ve yabancı dil kaygısını, yabancı dil öğrenme sürecinin benzersizliğinden doğan, yabancı dil sınıflarına yönelik öz algı, duygu ve davranışlar bütünü olarak tanımlamışlardır.

Öğrencilerin yabancı dil öğrenmelerine engel oluşturan yabancı dil kaygısının yaşın ilerlemesiyle arttığı ve çocukların yaşı ne kadar küçük olursa yabancı dil öğrenme kaygısının zarar verici etkilerinden o kadar az etkilendikleri görülmektedir (Sarigül, 2000). Dolayısıyla öğretimin 4. basamağı olan lise kademesinde yabancı dil kaygısının daha da arttığı söylenebilir. Özellikle meslek seçimini sağlayan ve öğrencilerin hayatına yön veren üniversite sınavının lise dönemine denk gelmesi ve öğrencilerin çalkantılı bir dönem olan ergenlik döneminden geçmeleri bu durumu tetikleyen diğer sebeplerdir. Bu bağlamda lise öğrencilerinde yabancı dil kaygısı yurt içinde ve yurt dışında birçok çalışmada ilgi gören bir araştırma konusu haline gelmiştir (Ahmetović vd., 2020; Aksoy, 2012; Atef-Vahid & Kashani, 2011; Baş, 2014; Baykara & Aksu Ataç, 2021; Cui, 2011; Dordinejad & Ahmadamad, 2014; Dordinejad & Nasab, 2013; Göçer, 2014; Hemmamilini, 2010; Hsu, 2005; Kheirkhah & Ghonsooly, 2015; Kwan, 2004; Lestari vd., 2019; Liu & Chen, 2015; Melkamu, 2008; Na, 2007; Oğuz & Baysal, 2015; Orakçı vd., 2019; Öner & Gedikoğlu, 2007; Passiatore vd., 2019; Piniel & Csizer, 2013; Sanadgol & Abdolmanafi-Rokni, 2015; Shih, 2019; Takan, 2014; Tsai, 2013; Tuncer & Akmençe, 2019). Bu araştırma alanına duyulan ilginin diğer bir sebebi de yabancı dil kaygısının yabancı dil başarısını olumsuz yönde etkilemesi ve başarıyı düşürmesidir (Abu-Ghararah, 1999; Anyadubalu, 2010; Atef-Vahid & Kashani, 2011; Baş, 2014; Batumlu & Erden, 2007; Chan & Wu, 2004; Cui, 2011; Demirdaş & Bozdoğan, 2013; Dordinejad & Nasab, 2013; Göçer, 2014; Hemmamilini, 2010; Kheirkhah & Ghonsooly, 2015; Lan, 2010; Melkamu, 2008; Na, 2007; Öner & Gedikoğlu, 2007). Bu nedenle, yabancı dil başarısını artırmak için ilk olarak yabancı dil kaygısının altında yatan faktörleri ortaya çıkarmak gereklidir.

Young (1991)’a göre öğrencilerin yaşadığı yabancı dil öğrenme kaygısı, öğrenciden, öğretmenden ve eğitimin niteliğinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, gelişimsel olarak ergenlik döneminde olan lise öğrencilerinin yabancı dil kaygısı yaşamlarının başında içinde buldukları gelişim dönemi ve bu döneme has gösterdikleri birtakım duygusal özelliklerin geldiği düşünülebilir. Duygu yoğunluğunun yaşandığı bu dönemde, çocukluktan ergenliğe

geçen ergenlerin daha utangaç olduğu belirtilmektedir (Carducci & Zimbardo, 1995) ve utangaçlık arttıkça yabancı dil kaygısının da arttığı gözlemlenmiştir (Aksoy, 2012; Chu, 2008; Ordulj & Grabar, 2012). Kişilerarası ilişkiler sırasında, bireyin uygun bir şekilde davranamayacağı şeklindeki düşüncelerinden dolayı, sıkıntı ve kaygı yaşaması sonucu gelişen sosyal ortamlardan kaçınma eğilimi (Zimbardo, 1977) olarak tanımlanan utangaçlığın yabancı dil kaygısı üzerinde olumsuz değerlendirilme korkusu aracılığıyla da etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, yabancı dil öğrenme kaygısının önemli bileşenlerinden birinin de olumsuz değerlendirilme korkusu olduğunu belirtilmektedir (Horwitz, 1988; Horwitz & Cope, 1986; Kondo & Ling, 2004; Na, 2007). Olumsuz değerlendirilme korkusunun yabancı dil başarısıyla negatif yönde ilişkili olduğu (Aral & Arlı, 2019; Atef-Vahid & Kashani, 2011) ve olumsuz değerlendirilme korkusunun da yabancı dil kaygısı arttıkça arttığı belirtilmektedir (Aydın, 2008; Liu & Huang, 2011; Shabani, 2012).

Lise öğrencilerinin yabancı dil kaygısının temelindeki nedenlerden bir diğeri de öğrencilerin dil öğrenme yeteneklerinin, olduğundan daha yüksek ya da daha düşük olduğuna inanmalarıdır (MacIntyre vd., 1997). Öz yeterliği çok yüksek olan öğrenciler, hedefledikleri başarıya ulaşamadıklarında kaygılanmaya başlayabilirler. Öz yeterliği düşük olan öğrenciler ise, dil öğrenme yeteneklerinin farkında olmayabilirler ve kendilerini yetersiz gördükleri için kaygılanabilirler. Yapılan araştırmalarda, yabancı dil kaygısı ile öğrencilerin öz yeterlik algıları arasında ilişki olduğu belirtilmektedir (Anyadubalu, 2010; Aral & Arlı, 2019; Cheng, 2001; MacIntyre vd., 1997; Mills vd., 2006; Oğuz & Baysal, 2015; Orakçı vd., 2019; Passiatore vd., 2019; Piniel & Csizer, 2013; Rahemi, 2008; Shih, 2019; Tılfarlıoğlu & Cinkara, 2009; Tsai, 2013; Tuncer & Akmençe, 2019).

Ayrıca öğrencilerin dil öğrenmeye karşı motivasyonları yüksek olduğunda, kaygıları azalmakta ve başarıları artmaktadır (Yan & Horwitz, 2008). Kirova vd. (2012) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları da motivasyonları yüksek olan öğrencilerin kaygılarının düşük olduğunu ve kaygının başarıyı olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Horwitz ve diğerlerine (1986) göre, ilgi temelli motivasyon öğrencilerin yabancı dil kaygılarını etkilemektedir. Yapılan çalışmalarda, motivasyonu yüksek olan öğrencilerin yabancı dil kaygılarının düşük olduğu bulunmuştur (Ahmetović vd., 2020; Gomari & Lucas, 2013; Hsieh, 2008; Hsu, 2005; Khodadady & Khajavy, 2013; Liu & Chen, 2015; Liu & Huang, 2011; Liu & Zhang, 2013; Tajan-Tooma, 2014; Waseem & Jibeen, 2013). Öz yeterlik inancı ile motivasyonun arasında pozitif ilişkili olduğu (Piniel & Csizer, 2013) düşünüldüğünde öz yeterliğin motivasyon aracılığıyla da yabancı dil öğrenme kaygısını yordaması beklenebilir.

Yabancı dile ilgi, yabancı dil kaygısında dikkat çekici bir diğer faktördür. Ergenlik döneminin sonuna doğru lise öğrencileri ilgilerinin ne yönde olduğunun farkına varırlar (Todt vd., 1991). Kormos ve Csizer (2008)'ın yapmış oldukları bir çalışma; lise öğrencilerinde motive edilen davranışı etkileyen faktörün, yabancı dile ve kültüre duyulan ilgi olduğunu ortaya koymuştur. Öğrencilerin dil öğrenmeye karşı motivasyonları yüksek olduğunda, ilgileri de yüksek olmakta, kaygıları azalmakta ve başarıları artmaktadır (Yan & Horwitz, 2008). Dolayısıyla, ilginin öğrenme motivasyonu üzerindeki olumlu etkisi nedeniyle, yabancı dile duyulan ilginin de yabancı dil kaygısını düşürmesi beklenebilir.

Yabancı dil kaygısında ele alınması beklenen önemli bir değişken olarak başarı da

düşünülebilir. Yapılan araştırmalarda, yabancı dil kaygısı ile başarı arasında negatif yönde ilişki olduğu görülmüştür (Abu-Ghararah, 1999; Ahmetović vd., 2020; Anyadubalu, 2010; Atef-Vahid & Kashani, 2011; Baş, 2014; Batumlu & Erden, 2007; Chan & Wu, 2004; Cui, 2011; Demirtaş & Bozdoğan, 2013; Dordinejad & Ahmadamad, 2014; Dordinejad & Nasab, 2013; Göçer, 2014; Hemmamilini, 2010; Kheirkhah & Ghonsooly, 2015; Lan, 2010; Lestari vd, 2019; Melkamu, 2008; Na, 2007; Öner & Gedikoğlu, 2007; Passiatore vd., 2019; Shih, 2019). Bu bağlamda başarısızlığın kaygıya yol açtığı ifade edilebilir. Ayrıca yukarıda ifade edilen duygusal özelliklerin yine başarı aracılığıyla yabancı dil öğrenme kaygısını yordaması beklenebilir.

Dolayısıyla yabancı dil kaygısı ile ilişkili olduğu görülen başarı, motivasyon, öz yeterlik inancı, utangaçlık, olumsuz değerlendirilme korkusu ve yabancı dile ilgi gibi değişkenlerin incelenmesi önemli görülmektedir. Yapılan çalışmalarda yabancı dil başarısı ile öz yeterlik inancı arasında pozitif yönde ilişki olduğu (Rahemi, 2008; Tılfarlıoğlu & Cinkara 2009), öz-yeterlik inancı ile motivasyonun pozitif ilişkili olduğu (Piniel & Csizer, 2013) motivasyon ve yabancı dil başarısının pozitif yönde ilişkili olduğu (Ahmetović vd., 2020; Khodadady & Khajavy, 2013; Liu & Huang, 2011; Liu & Zhang, 2013; Tajan-Tooma, 2014), yabancı dile duyulan ilginin yabancı dil performansının güçlü yordayıcısı olduğu (Liu & Huang, 2011), öz yeterlik inancı yüksek olan öğrencilerin yabancı dil ve kültürlere daha çok ilgili olduğu (Hsieh, 2008), olumsuz değerlendirilme korkusunun yabancı dil başarısıyla negatif yönde ilişkili olduğu (Atef-Vahid & Kashani, 2011), yabancı dile duyulan ilginin motivasyonu etkilediği (Kormos & Csizer, 2008) görülmüştür.

Buradan hareketle, bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinde yabancı dil kaygı düzeyinin; öğrencilerin utangaçlık düzeyi, yabancı dil öğrenme motivasyonu düzeyi, öz yeterlik inancı düzeyi, olumsuz değerlendirilme korkusu düzeyi, yabancı dile duyulan ilgi düzeyi ve yabancı dil ders başarısı değişkenleri tarafından ne düzeyde açıklandığını ortaya koymaktır. Bu bağlamda utangaçlık, olumsuz değerlendirilme korkusu, öz yeterlik inancı, yabancı dil öğrenme motivasyonu, yabancı dile duyulan ilgi ve yabancı dil ders başarısı değişkenlerinin; yabancı dil kaygısı üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri araştırılmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Betimsel nitelik taşıyan bu çalışmada, lise öğrencilerinin yabancı dil kaygılarında motivasyonun, olumsuz değerlendirilme korkusunun, utangaçlığın, öz yeterlik inancının, ilginin ve başarının yordayıcılıkları belirlenmek istendiğinden araştırma deseni ilişkisel tarama modeli olarak belirlenmiştir. İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha fazla değişken arasındaki ortak varyansın varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2007).

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini; 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Kırşehir ili merkez ilçeye bağlı Anadolu Liseleri arasından amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen 3 lisedeki 570 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin %53.9'unu kızlar oluştururken %46.1'ini erkekler oluşturmaktadır. Bununla birlikte, çalışma grubunun %32.1'ini 9. sınıf, %27.7'sini 10. sınıf,

%25.4'ünü 11. sınıf ve %14.7'sini 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Veri toplama araçlarının uygulandığı dönemde, 12. sınıf öğrencileri üniversite sınavına hazırlanıyor olduklarından hepsine ulaşılamamıştır. Bu nedenle 12. sınıf öğrencilerinin sayısı, alt sınıflardaki öğrencilerin sayılarına göre daha azdır.

Veri Toplama Araçları

Yabancı Dil Sınıf Kaygısı Ölçeği (YDSKÖ). Yabancı Dil Sınıf Kaygısı Ölçeği; Horwitz ve diğerleri (1986) tarafından geliştirilmiştir. 33 maddelik beşli likert bir ölçektir. Cronbach Alfa katsayısı .93 ve test tekrar test güvenilirliği .83'tür. Ölçeğin Türkçe uyarlaması, Aydın (1999) tarafından yapılmıştır. Uyarlama yapılırken 27. madde ölçekten çıkartılarak ölçek 32 maddeye indirilmiştir. Uyarlanmış ölçeğin iç tutarlılığı .91'dir. Madde 5 ters puanlanmıştır. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, yabancı dil kaygı düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

İngilizce ile İlgili Öz Yeterlik Ölçeği (ÖYÖ). Yanar ve Bümen (2012) tarafından geliştirilen ölçek, İngilizcede öz yeterliği belirlemeye yönelik geliştirilen ilk Türkçe ölçek olma özelliği taşımaktadır. Ölçek; dört alt boyutlu (okuma, yazma, dinleme, konuşma), beşli likert tipinde cevaplanan toplam 34 maddeden oluşmaktadır. İngilizce okuma (8 madde), yazma (10 madde), dinleme (10 madde) ve konuşma (6 madde) yeterliklerindeki öz yeterliği ölçen ölçeğin güvenilirliği .97'dir. Bu değerler okuma boyutu için .92, yazma boyutu için .88, dinleme boyutu için .93 ve konuşma boyutu için ise .92'dir. Ölçekten elde edilecek yüksek puan, İngilizcede yüksek öz yeterlik inancı olduğunun göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Utangaçlık Ölçeği (UÖ). Güngör (2001) tarafından geliştirilen ölçek, bireylerin kendilerini ne kadar utangaç olarak algıladıklarını ortaya koyabilecekleri duygu ve davranışlara yönelik ifadelerin yer aldığı bir ölçektir. 20 maddelik, beşli likert tipi ölçektir. Ölçeğin test tekrar test yöntemi ile elde edilen güvenilirlik katsayısı .83, iç tutarlılığını saptamak için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .91'dir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, bireyin kendisini utangaç olarak algıladığı biçiminde değerlendirilmektedir.

Olumsuz Değerlendirme Korkusu Ölçeği Kısa Formu (ODKÖ). Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu (ODKÖ), Leary (1983) tarafından bireyin başkaları tarafından olumsuz ya da düşmanca değerlendirilmeye karşı toleransını ölçmeye yönelik olarak geliştirilmiştir. ODKÖ, korku ve endişe ifadelerini içeren ve 4'ü ters puanlanan 12 maddeden oluşmaktadır. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu'nun lise öğrencileri için Türkçe uyarlaması, Bilge ve Kelecioğlu (2008) tarafından yapılmıştır. Uyarlama sırasında yapılan faktör analizi sonucu, 4. madde hiçbir boyuta girmediğinden dolayı ölçekten çıkarılmıştır. 2, 7 ve 10. maddeler tersten kodlanmaktadır. Tersten puanlanan maddelerin psikometrik özelliklerinin istenilen düzeyde olmaması, bu maddelerin anlaşılmasından kaynaklanabilir (Bilge & Kelecioğlu, 2008). Bu nedenle bu çalışmada, lise öğrencileri için düz puanlanan maddelerden oluşan faktör kullanılmıştır.

Motivasyon Anketi (MA). Yılmaz (2007) tarafından geliştirilen anketin hazırlanmasında, Gardner (1985)'in geliştirdiği "Tutum Motivasyon Test Havuzu" (Attitude / Motivation Test Battery) başlıklı anketi esas alınmıştır. Bu çalışmada; Yılmaz (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan anket kategorilerinden, genel motivasyon durumunu ölçen kategori

kullanılmıştır. Anket; genel motivasyon durumunu ölçen beşli likert tipi 14 maddeden oluşmaktadır. Motivasyon kategorisinin Cronbach Alfa Güvenirlik katsayısı .88'dir.

Yabancı Dile İlgili Anketi (YDİA). Yabancı dile ilgi anketinin maddeleri de Yılmaz (2007)'in Gardner (1985)'in "Tutum Motivasyon Test Havuzu" başlıklı anketten Türkçeye uyarladığı maddelerden oluşmaktadır. Yabancı dile ilgi kategorisi beşli likert tipi 5 maddeden oluşmaktadır. Yabancı dile ilgi kategorisinin Cronbach Alfa Güvenirlik katsayısı .74'tür.

Kişisel Bilgi Formu. Kişisel bilgi formu, araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin demografik bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda öğrencilerin sınıf, cinsiyet, yabancı dil dersi notları gibi sorular yer almaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması ile ilgili olarak, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gerekli izinler alınmıştır. Okul idaresi ve psikolojik danışma ve rehberlik servisi ile işbirliği içinde seçilen sınıflara; uygulama öncesinde kişisel bilgi formu ve ölçekler hakkında bilgi verilmiş, araştırmanın konusu hakkında öğrencilere açıklama yapılmıştır. Uygulamalar araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Gönüllü katılım sağlanmış, uygulamayı yapmak istemeyen öğrenciler uygulamaya katılmamıştır. Gizlilik ilkesine uyulmuştur. Verilerin çözümlenmesinde, değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler, normallik testi, uç değerlerin ayıklanması ve korelasyon analizleri SPSS 20 programı; araştırma modellerinin test edilmesi, AMOS 22 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma hipotezleri, 0.05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Son olarak önerilen modeldeki değişkenlerin aracılık rollerinin anlamlılığına bakmak için sobel test istatistiğinden faydalanılmıştır.

BULGULAR

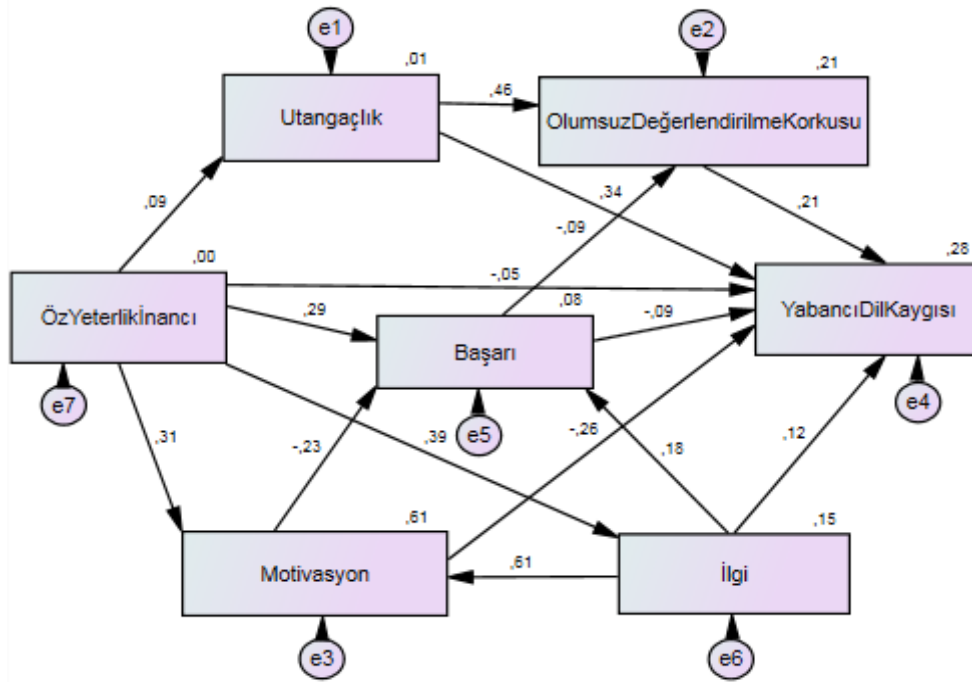
Hipotez modelde yer alan değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren Pearson korelasyon katsayıları, değişkenlerin ortalama ve standart sapmaları Tablo 1.'de sunulmuştur.

Tablo 1. Modelde yer alan değişkenler arasındaki pearson korelasyon katsayıları, değişkenlerin ortalamaları ve standart sapmaları (n=570) (*p<.05; **p<.01)

Değişkenler	$\bar{X}$	ss	Pearson korelasyon katsayıları					
			1	2	3	4	5	6
1. Başarı	3.88	1.23						
2. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	23.19	5.34	-.11*					
3. İlgili	20.35	4,83	.13**	.07				
4. Motivasyon	50.31	11.94	.07	.04	.73**			
5. Utangaçlık	51.79	17.40	-.03	.46**	.06	.07		
6. Yabancı Dil Kaygısı	83.99	25.40	-.14**	.38**	-.06	-.17**	.43**	
7. Öz Yeterlik İnancı	99.71	26.77	.24**	.11*	.39**	.54**	.09*	-.11**

Tablo 1.'deki veriler incelendiğinde başarı ile yabancı dile ilgi ($r = .13$, $p < .01$) ve öz yeterlik inancı ($r = .24$, $p < .01$) arasında, pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumun aksine; başarı ile olumsuz değerlendirilme korkusu ($r = -.11$, $p < .05$) ve yabancı dil kaygısı ($r = -.14$, $p < .01$) arasında; negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Olumsuz değerlendirilme korkusu ile utangaçlık ($r = .46$, $p < .01$) ve yabancı dil kaygısı ($r = .38$, $p < .01$) arasında; pozitif yönde orta düzeyde, olumsuz

değerlendirilme korkusu ile öz yeterlik inancı ($r = .11, p < .05$) arasında; pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Yabancı dile ilgi ile motivasyon ($r = .73, p < .01$) arasında; pozitif yönde yüksek düzeyde, yabancı dile ilgi ile öz yeterlik inancı ($r = .39, p < .01$) arasında; pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Bunun yanı sıra, motivasyon ile yabancı dil kaygısı ($r = -.17, p < .01$) arasında; negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki gözlenirken motivasyon ile öz yeterlik inancı ($r = .54, p < .01$) arasında; pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Utangaçlık ile yabancı dil kaygısı ($r = .43, p < .01$) arasında, orta düzeyde ve öz yeterlik inancı ($r = .09, p < .05$) arasında; düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Son olarak yabancı dil kaygısı ile öz yeterlik inancı ($r = -.11, p < .01$) arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının istatistiksel bakımından anlamlı olması ($p < .01$ ve $p < .05$), bu çalışmanın başında öngörülen neden-sonuç ilişkilerinin path analiziyle test edilebileceğini göstermektedir. Buna dayanarak aşağıdaki path modeli oluşturulmuştur. Bununla birlikte, ölçüm modeli test edildiğinde modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p < .05$) ve hipotez modelin kabul edilen uyum iyiliği indeksleri ile mükemmel derecede uyumlu olduğu görülmüştür ($\chi^2/d = 2.19, GFI = .99, CFI = .99, NFI = .99, AGFI = .97, RMSEA = .05$).

Şekil 1. Hipotez (path) model (standartlaştırılmış regresyon katsayıları)

Şekil 1.'de verilen standartlaştırılmış regresyon katsayıları incelendiğinde lise öğrencilerinde, yabancı dil kaygısının birden fazla anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir. Yabancı dil kaygısını yordayan en etkili değişken utangaçlıktır ($\beta = .34, p < .01$). Bunu sırasıyla motivasyon ($\beta = -.26, p < .01$), olumsuz değerlendirilme korkusu ($\beta = .21, p < .01$), ilgi ($\beta = .12, p < .05$) ve başarı ($\beta = -.09, p < .05$) izlemektedir. Utangaçlık, olumsuz değerlendirilme korkusu ve yabancı dile duyulan ilgi; yabancı dil kaygısını pozitif yönde, motivasyon ve başarı ise yabancı dil kaygısını negatif yönde anlamlı derecede yordamaktadır. Ancak öz yeterlik inancı, yabancı dil kaygısını istatistiksel olarak anlamlı derecede yordamamaktadır ($\beta = -.05, p > .05$).

İlgi ($\beta=.18$, $p<.05$), motivasyon ($\beta= -.23$, $p<.01$) ve öz yeterlik inancı ($\beta=.29$, $p<.01$), başarının anlamlı yordayıcılarıdır. Öz yeterlik inancı ve ilgi arttıkça başarı artmakta, motivasyon arttıkça başarı azalmaktadır.

Utangaçlığın ($\beta=.46$, $p<.01$) olumsuz değerlendirilme korkusunu pozitif yönde, başarının ($\beta= -.09$, $p<.05$) ise olumsuz değerlendirilme korkusunu negatif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Utangaçlık arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu artmakta, başarı arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu azalmaktadır.

İlgi ($\beta=.61$, $p<.01$) ve öz yeterlik inancı ($\beta=.31$, $p<.01$), motivasyonun pozitif yönde anlamlı yordayıcılarıdır. İlgi ve öz yeterlik inancı arttıkça motivasyon artmaktadır. Öz yeterlik inancı ($\beta=.39$, $p<.01$), ilgiyi pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Öz yeterlik inancı arttıkça ilgi artmaktadır. Son olarak öz yeterlik inancının ($\beta=.09$, $p<.05$) utangaçlığın pozitif yönde anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Öz yeterlik inancı arttıkça utangaçlık artmaktadır.

Modelde yer alan değişkenlerin aracı etkileri sobel test ile denenerek aracı etkilerinin anlamlı olup olmadığı incelenmiştir. Sonuç olarak utangaçlığın olumsuz değerlendirilme korkusu aracılığıyla yabancı dil kaygısına etkisi ($Z = 5.01$, $p<.01$), başarının olumsuz değerlendirilme korkusu aracılığıyla yabancı dil kaygısına etkisi ($Z = -2.26$, $p<.05$), öz yeterlik inancının başarı aracılığıyla yabancı dil kaygısına etkisi ($Z = -2.24$, $p<.05$), öz yeterlik inancının motivasyon aracılığıyla yabancı dil kaygısına etkisi ($Z = -4.43$, $p<.01$), ilginin motivasyon aracılığıyla yabancı dil kaygısına etkisi ($Z = -4.56$, $p<.01$) ve öz yeterlik inancının ilgi aracılığıyla yabancı dil kaygısına etkisi ($Z = 2.31$, $p<.05$) istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Buna karşın öz yeterlik inancının utangaçlık aracılığıyla yabancı dil kaygısına etkisi ($Z = 1.94$, $p >.05$), motivasyonun başarı aracılığıyla yabancı dil kaygısına etkisi ($Z = 1.56$, $p >.05$) ve ilginin başarı aracılığıyla yabancı dil kaygısına etkisi ($Z = -1.77$, $p >.05$) istatistiksel açıdan önemsiz bulunmuştur.

TARTIŞMA

Bu bölümde, lise öğrencilerinde yabancı dil kaygısının yordanmasına yönelik olarak geliştirilen modele ilişkin elde edilen bulgular, ilgili literatür ışığında tartışılmış ve yorumlanmıştır. İlk olarak utangaçlık, motivasyon, olumsuz değerlendirilme korkusu, yabancı dil başarısı, öz yeterlik inancı ve yabancı dile duyulan ilgi; bağımsız değişkenlerinin yabancı dil kaygısı bağımlı değişkenini doğrudan yordama etkileri ve sonrasında bahsedilen bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkeni dolaylı olarak yordama etkileri değerlendirilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, lise öğrencilerinin yabancı dil kaygısının yordanmasına yönelik olarak geliştirilen modelde; utangaçlık, motivasyon, olumsuz değerlendirilme korkusu, yabancı dile duyulan ilgi ve yabancı dil başarısı modele anlamlı katkı sağlamaktadır. Buna karşılık, öz yeterlik inancının, lise öğrencilerinin yabancı dil kaygısını anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre lise öğrencilerinde yabancı dil kaygısının en önemli yordayıcısı utangaçlıktır. Utangaçlığın, yabancı dil kaygısı üzerinde pozitif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Utangaçlık arttıkça yabancı dil kaygısı da artmaktadır. Bu çalışma, lise öğrencilerinde yabancı dil kaygısı ile utangaçlık arasında pozitif yönde anlamlı

ilişki bulan diğer çalışmalarla (Aksoy, 2012; Chu, 2008; Ordulj & Grabar, 2012) da desteklenmektedir. Zimbardo (1977) tarafından kişilerarası ilişkilerde, bireyin uygun bir şekilde davranamayacağı yönündeki düşüncelerinden dolayı sıkıntı ve kaygı yaşaması sonucu gelişen, sosyal ortamlardan kaçınma eğilimi olarak tanımlanan utangaçlık bir kişilik özelliği olarak ifade edilmektedir. Bu kişilik özelliğine sahip bireylerin en önemli özelliklerinden biri, olumsuz değerlendirileceği düşüncesine sahip olmalarıdır (Yavuzer, 1993). Dolayısıyla utangaçlık, bireyin değerlendirilme kaygısı yaşadığı durumlarda veya yeni oluşan ortamlarda sıklıkla ortaya çıkmaktadır (Buss, 1986; Crozier, 2001). Ayrıca ergenlik ve gençlik dönemlerinde, utangaç bireylerin insanlarla iletişim kurmaktan kaçındığı ve iletişim kurarken hata yapacaklarına ilişkin kaygı duydukları gözlenmektedir (Carducci & Zimbardo, 1995). Yabancı dil öğrenme ortamları da bireyin iletişim kurmasının beklendiği, sözlü ve yazılı değerlendirilmelerin yapıldığı ortamlar olduğu için öğrencilerin utangaçlık yaşamaları olasıdır. Ayrıca yabancı dil kaygısının alt boyutlarını oluşturan test kaygısı, olumsuz değerlendirilme korkusu ve iletişim korkusu; utangaçlığı tanımlayan ifadelerde geçen ortak kavramlardır. Bu nedenle bu çalışmada olduğu gibi utangaçlık puanları yüksek olan öğrencilerin, daha yüksek seviyede yabancı dil kaygısı taşımaları mümkündür. Başka bir ifadeyle utangaçlık arttıkça yabancı dil kaygısının da artması, beklenebilir bir sonuçtur.

Bu çalışma ile ortaya konulan bir diğer bulgu ise yabancı dil öğrenme motivasyonunun yabancı dil kaygısını anlamlı bir şekilde yordadığıdır. Yabancı dil öğrenme motivasyonunun, yabancı dil kaygısı üzerinde negatif bir etkisi bulunmaktadır. Başka bir deyişle yabancı dil öğrenme motivasyonu arttıkça yabancı dil kaygısı azalmaktadır. Bu noktadan hareketle, motivasyonu yüksek olan öğrencilerin daha düşük düzeyde yabancı dil kaygısı yaşadığı söylenebilir. Çalışma bu bulgu açısından değerlendirildiğinde literatürde yapılan ve yabancı dil kaygısı ile yabancı dil öğrenme motivasyonu arasında negatif bir ilişki olduğunu ortaya koyan birçok araştırma ile benzerlik göstermektedir (Akpur, 2015; Burgucu, 2011; Gomari & Lucas, 2013; Hsieh, 2008; Hsu, 2005; Khodadady & Khajavy, 2013; Kirova vd., 2012; Kwan, 2004; Liu & Chen, 2015; Liu & Huang, 2011; Liu & Zhang, 2013; Öztürk, 2012; Takan, 2014; Waseem & Jibeen, 2013). Bununla birlikte, literatürde nadir de olsa kaygı ile motivasyon arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Sanadgol & Abdolmanafi-Rokni, 2015). Motivasyon, yabancı dil öğrenmede etkili olan faktörlerden biridir (McDonough, 1986). Yabancı dil öğrenmede olumlu bir etkiye sahip olan motivasyonun; yabancı dil öğrenmeyi engelleyen yabancı dil kaygısının azalmasına yardımcı olması, doğal ve beklenen bir sonuçtur. Sonuç olarak yabancı dil öğrenme motivasyonunun arttıkça yabancı dil kaygısının azaldığı ifade edilebilir.

Araştırma bulgularına göre, lise öğrencilerinde, yabancı dil kaygısının anlamlı yordacılarından bir diğeri ise olumsuz değerlendirilme korkusudur. Öğrencilerde olumsuz değerlendirilme korkusu arttıkça yabancı dil kaygısı da artmaktadır. Öğrencilerde meydana gelen yabancı dil kaygısının sebeplerinden birinin, olumsuz değerlendirilme korkusu olduğu literatürce de desteklenmektedir (Chan & Wu, 2004; Kondo & Ling, 2004; Na, 2007; Ohata, 2005). Yapılan çalışmalar; olumsuz değerlendirilme korkusu ile yabancı dil kaygısının pozitif yönde ilişkili olduğu konusunda, çalışmanın sonucu ile paralellik göstermektedir (Aydın, 2008; Liu & Huang, 2011; Shabani, 2012). Bu bulgu, aynı zamanda Horwitz ve arkadaşlarının (1986)

kuramsal temelini oluşturmuş oldukları yabancı dil kaygısı modelini destekler niteliktedir. Bu modele göre, yabancı dil kaygısının oluşturan bileşenlerden biri de olumsuz değerlendirilme korkusudur ve bu çalışmada da olumsuz değerlendirilme korkusu, yabancı dil kaygısını anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

Lise öğrencilerinde yabancı dil kaygısının anlamlı yordayıcılarından biri olan yabancı dile duyulan ilgi, yabancı dil kaygısını anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bu çalışmada, yabancı dile duyulan ilginin, yabancı dil kaygısı üzerinde olumlu bir etkisi bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, yabancı dile duyulan ilgi arttıkça yabancı dil kaygısı da artmaktadır. İlgi, bireyin bir işi yapmaktan zevk alması, o işle uğraşmaya hazır olması ve o işi en iyi şekilde yapabilmek için çaba harcamasıdır (Gardner, 1998; Akt. Krapp, 1999). Yabancı dile duyulan ilgi ise yabancı dil öğrenmekten zevk almak, yabancı dil öğrenmeye hazır olmak ve yabancı dil öğrenmek için çaba göstermek şeklinde tanımlanabilir. Bireylerin ilgi duydukları alanlarda kaygı düzeylerinin düşük olması mümkün olduğu gibi, ilgi duydukları alanlarda yüksek düzeyde kaygı yaşamaları da mümkündür. Bu nedenle yabancı dile ilgi duyan öğrencilerin yabancı dil derslerinde daha kaygılı olmaları beklenebilir bir sonuçtur.

Lise öğrencilerinin yabancı dil kaygısını yordama gücü açısından ele alınan bir başka değişken, yabancı dil başarısıdır. Lise öğrencilerinde yabancı dil başarısı, yabancı dil kaygısını anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Yabancı dil başarısının, yabancı dil kaygısı üzerinde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu bulgudan hareketle yabancı dil başarısı yüksek olan öğrencilerin, yabancı dil derslerinde daha az kaygılandıkları söylenebilir. İlgili literatür incelendiğinde bu çalışmanın yabancı dil başarısı ile yabancı dil kaygısı arasında negatif yönde ilişki olduğunu ortaya koyan çok sayıda diğer çalışma ile paralellik gösterdiği görülmektedir (Abu-Ghararah, 1999; Anyadubalu, 2010; Atef-Vahid & Kashani, 2011; Baş, 2014; Batumlu & Erden, 2007; Chan & Wu, 2004; Cui, 2011; Demirtaş & Bozdoğan, 2013; Dordinejad & Ahmadamad, 2014; Dordinejad & Nasab, 2013; Göçer, 2014; Hemmamilini, 2010; Kheirkhah & Ghonsooly, 2015; Lan, 2010; Melkamu, 2008; Na, 2007; Öner & Gedikoğlu, 2007).

Lise öğrencilerinde yabancı dil kaygısının yordandığı bu çalışmada; öz yeterlik inancı, bu çalışmada yabancı dil kaygısını anlamlı bir şekilde yordamamıştır. Diğer bir ifadeyle öz yeterlik inancının, yabancı dil kaygısı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. İlgili literatür incelendiğinde yapılan çalışmaların çoğu (Anyadubalu, 2010; Cheng 2001; Çimen, 2011; Hsieh, 2008; Mills vd., 2006; Oğuz & Baysal, 2015; Piniel & Csizer, 2013; Tsai, 2013), yabancı dil kaygısı ile öz yeterlik inancı arasında negatif yönde ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer taraftan, öz yeterlik inancı ile yabancı dil kaygısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koyan çalışmalara (Çubukçu, 2008) rastlamak da mümkündür.

Bağımsız değişkenlerin yabancı dil kaygısı üzerindeki dolaylı etkilerine bakılacak olursa, lise öğrencilerinde, utangaçlığın olumsuz değerlendirilme korkusu aracılığıyla yabancı dil kaygısını anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Utangaçlık arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu artmakta, olumsuz değerlendirilme korkusu arttıkça da yabancı dil kaygısı artmaktadır. Karashian vd. (2006); yapmış oldukları çalışmada, olumsuz değerlendirilme korkusu ile utangaçlığın pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Köydemir ve Demir (2008) tarafından yapılan benzer bir çalışmada ise utangaçlığın, olumsuz değerlendirilme korkusunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu ortaya konulmuştur. Bu bağlamda

bu çalışmada da utangaçlığın arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusunun da artması, bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Elde edilen sonuçlara göre yabancı dil başarısının, olumsuz değerlendirilme korkusu aracılığıyla yabancı dil kaygısını yordama gücü anlamlı bulunmuştur. Yabancı dil başarısı arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu azalmakta, olumsuz değerlendirilme korkusu azaldıkça yabancı dil kaygısı azalmaktadır. Yabancı dil başarısı, olumsuz değerlendirilme korkusunu negatif yönde etkileyen bir değişkendir. Bu bulgu, olumsuz değerlendirilme korkusu ile yabancı dil başarısının negatif yönde ilişkili olduğunu ortaya koyan Atef-Vahid ve Kashani (2008)'nin çalışmasıyla desteklenmektedir. Diğer taraftan, araştırma bulgularında yabancı dil kaygısının alt boyutlarından biri olan olumsuz değerlendirilme korkusunun (Horwitz, 1988; Horwitz & Cope, 1986), yabancı dil kaygısını pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Bu nedenle yabancı dil başarısının arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusunun azalması ve olumsuz değerlendirilme korkusunun da azaldıkça yabancı dil kaygısının da azalması beklenen bir sonuçtur.

Çalışma kapsamında anlamlı bulunan diğer bir dolaylı etki, öz yeterlik inancının, yabancı dil başarısı aracılığıyla yabancı dil kaygısını yordama etkisidir. Bu çalışmada öz yeterlik inancı, yabancı dil kaygısını doğrudan anlamlı olarak yordamazken yabancı dil başarısı aracılığıyla yabancı dil kaygısını anlamlı olarak yordamaktadır. Çalışmada öz yeterlik inancının, yabancı dil başarısı üzerinde olumlu bir etkisinin bulunduğu görülmektedir. Bu bulgu, öz yeterlik inancının başarı ile pozitif ilişkili olduğu gösteren çalışmalarla (Hsieh, 2008; Rahemi, 2008; Tılfarlıoğlu & Cinkara, 2009) paralellik göstermektedir. Bandura (1993); sağlam bir öz yeterlik inancının, tehdit oluşturan durumlara öz güven ile yaklaşarak başarı davranışını pekiştirdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada; lise öğrencilerinde yabancı dil ile ilgili öz yeterlik inancı yüksek olan öğrencilerin, yabancı dil derslerinde daha başarılı olması beklendik bir sonuçtur. Diğer taraftan yabancı dil başarısının, yabancı dil kaygısını negatif yönde etkilediği araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak öz yeterlik inancı arttıkça yabancı dil başarısı artmakta, yabancı dil başarısı arttıkça yabancı dil kaygısı azalmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre öz yeterlik inancı, yabancı dil kaygısını doğrudan anlamlı olarak yordamazken öz yeterlik inancının, motivasyon aracılığıyla yabancı dil kaygısını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Öz yeterlik inancının, motivasyon üzerindeki etkisi pozitif yöndedir. Piniel & Csizer (2013)'in yabancı dil öğrenme motivasyonu, yabancı dil öğrenme kaygısı ve yabancı dil öz yeterlik inancı gibi bireysel değişkenler arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, motive edilen davranışın öğrenme yaşantılarını zenginleştirdiği ve bu durumun da öz yeterlik inancını olumlu etkilediği görülmüştür. Aynı zamanda Weiner (1992), motivasyonun üç bilişsel bileşeninden birinin öz yeterlik inancı olduğunu belirtmiştir (Akt. Dörnyei, 1994). Bu nedenle öz yeterlik inancı yüksek olan öğrencilerde, yabancı dil öğrenme motivasyonunun da yüksek olması beklenen bir sonuçtur. Diğer yandan motivasyonun, yabancı dil kaygısını olumsuz yönde etkilediği araştırma sonucunda ortaya konmuştur. Sonuç olarak, motivasyonun öz yeterlik inancı ile yabancı dil kaygısı arasında aracılık etkisi anlamlı olup öz yeterlik inancı arttıkça motivasyon artmakta, motivasyon arttıkça da yabancı dil kaygısı azalmaktadır.

Araştırma kapsamında önerilen modeldeki değişkenlerden yabancı dile duyulan ilgi, motivasyon aracılığıyla yabancı dil kaygısını anlamlı olarak yordamaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, yabancı dile ilgi arttıkça motivasyonda da artış gözlenmektedir. Literatürde bu alanda yapılan çalışmaların sayısı sınırlı olmakla beraber; yapılan çalışmalar (Kormos & Csizer, 2008; Wade, 2001) yabancı dile duyulan ilginin, yabancı dil öğrenme motivasyonunu artırdığı yönündedir. Literatürde, “ilgi temelli motivasyon” kavramına yer verilmektedir. İlgi temelli motivasyon, bireyin bir konuya kişilik kaynaklı ilgi veya durum kaynaklı ilgi duymasından dolayı motivasyonunun yüksek olmasıdır (Hidi vd., 2004). Bu ifadelerden hareketle, yabancı dile duyulan ilginin de yabancı dil öğrenme motivasyonunu artırması beklenir. Nitekim, bu çalışmadan elde edilen bulgu da yabancı dile duyulan ilginin, yabancı dil öğrenme motivasyonunu artırdığı yönündedir. Diğer taraftan, daha önce ifade edildiği gibi yabancı dile duyulan ilgi, yabancı dil kaygısını anlamlı olarak yordamaktadır. Sonuç olarak yabancı dile duyulan ilgi arttıkça motivasyon artmakta, motivasyon arttıkça da yabancı dil kaygısı azalmaktadır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; yabancı dil ile ilgili öz yeterlik inancının, yabancı dile duyulan ilgi aracılığıyla yabancı dil kaygısını anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Öz yeterlik inancı arttıkça yabancı dile duyulan ilgi de artmaktadır. Bu bulgu, Hsieh (2008)’in öz yeterlik inancı ile Gardner tarafından tutum, ilgi, kaygı, araçsal ve bütünleştirici motivasyon kanalıyla tanımlanan yabancı dil öğrenme motivasyonu arasındaki ilişkiyi ve bu kavramların yabancı dil başarısıyla ilişkisini araştırdığı çalışmasıyla desteklenmektedir. Bu çalışmanın sonucunda da öz yeterlik inancı yüksek olan öğrencilerin, yabancı dile daha fazla ilgi duydukları görülmüştür. Sonuç olarak öz yeterlik inancı, yabancı dil kaygısını doğrudan anlamlı olarak yordamazken yabancı dile duyulan ilgi aracılığıyla yabancı dil kaygısını anlamlı olarak yordamaktadır.

Sonuç olarak, çalışmada yabancı dil öğrenmede; yabancı dile duyulan ilginin, motivasyonunun, utangaçlığın ve olumsuz değerlendirilme korkusunun yabancı dil kaygısını anlamlı derecede yordadığı görülmüştür. Bu bulgudan hareketle yabancı dil öğretmenlerine, yabancı dil öğretme sürecinde öğrencilerin derse ilgi duymalarını ve motivasyonlarını yüksek tutmalarını sağlayacak bir tutum içinde olmaları önerilebilir. Bunun yanında, öğrencilerin utangaçlıkları ve olumsuz değerlendirme korkuları ile baş etmede, öğrencilere onları destekleyici davranabilirler ve okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile işbirliği yapabilirler ve bu işbirliğinin sürekliliğini sağlamanın önemli olduğu ifade edilebilir.

Son olarak belirtilmesi gereken, araştırmanın, lise öğrencilerinde yabancı dil kaygısının açıklanması bağlamında önemli bulgular ortaya koymakla birlikte bazı sınırlılıklara sahip olduğudur. Araştırma kapsamında önerilen model daha önce ifade edildiği gibi Anadolu Lisesi popülasyonunda ve tek bir ilden toplanan verilerle yapılmıştır ve bu durum çalışmanın sınırlılıkları arasındadır. Bu bağlamda benzer çalışmalar meslek liseleri, fen liseleri gibi farklı lise türlerinde tekrarlanabilir ve yine benzer bir model lise türü değişkeni de ele alınarak daha geniş bir örnekleme yeniden test edilebilir. Ayrıca yabancı dil kaygısının, daha küçük yaşlarda oluşmaya başladığı düşünülerek ilkökul ve ortaokul basamağındaki öğrenciler üzerinde de yabancı dil kaygısı ile ilgili çalışmalar yapılabilir ve sonuçlar karşılaştırılabilir ve hatta kademeler arasındaki farklılaşmaları kapsayan çok düzeyli çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abu-Ghararah, A. H. (1999). Learning anxiety and English language achievement of male and female students of university and secondary stages in Al-Madinah AlMunawwarah: A comparative research study. *King Abdulaziz University Journal*, 12(1), 3-29. <https://doi.10.4197/edu.12-1.2>
- Ahmetović, E., Bećirović, S., & Dubravac, V., (2020), Motivation, anxiety and students' performance. *European Journal of Contemporary Education*, 9(2), 271 - 289, <https://doi:10.13187/ejced.2020.2.271>.
- Akpur, U. (2015). *İngilizce hazırlık programı öğrencilerinin akademik motivasyon, kaygı ve tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkiler örüntüsü*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Aksoy, M. (2012). *Yabancı dil öğreniminde kaygı, utangaçlık, strateji ve akademik başarı arasındaki ilişki*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Anyadubalu, C. C. (2010). Self-efficacy, anxiety, and performance in the English language among middle-school students in English language program in Satri Si Suriyothai School, Bangkok. *International Journal of Human and Social Sciences*, 5(3), 193-198.
- Aral N. & Arlı N. B. (2019). Structural equation modeling analysis of mediator role of fear of negative evaluation in foreign language anxiety. *International Journal of Social Inquiry*, 12(1), 29-39. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijisi/issue/46304/581901>.
- Atef-Vahid, S. & Kashani, A. F. (2011). The effect of English learning anxiety on Iranian high-school students' English language achievement. *Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 2(3), 29-44. <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/brain/article/view/1888>.
- Aydın, B. (1999). *Konuşma ve yazma derslerinde yabancı dil öğrenimindeki kaygı nedenleri*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Aydın, S. (2008). An investigation on the language anxiety and fear of negative evaluation among Turkish EFL learners. *Asian EFL Journal*, 30(1), 421-444.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148.
- Baş, G. (2013). Lise öğrencilerinin yabancı dil kaygı düzeyleri ile İngilizce dersine yönelik tutumları ve akademik başarıları arasındaki ilişki. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (27), 127-146. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunikkefd/issue/2786/37419>.
- Batumlu, D. Z. & Erden, M. (2007). Yıldız Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu hazırlık öğrencilerinin yabancı dil kaygıları ile İngilizce başarıları arasındaki ilişki. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 24-38. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eku/issue/5445/73877>
- Baykara, T., & Aksu Ataç, B. (2021). Attitudes of Turkish and foreign students towards English language, and their English speaking anxiety at Turkish international schools in Saudi Arabia. *International Online Journal of Education and Teaching*, 8(1), 485-504.
- Bilge, F. & Kelecioğlu, H. (2008). Psychometric properties of the brief fear of negative evaluation scale: Turkish form. *Eurasian Journal of Educational Research*, (32), 21-38.
- Buss, A. H. (1986). *Social behavior and personality*. Lawrence Erlbaum Publishing.
- Carducci, B. J. & Zimbardo, P. G. (1995). Are you shy? : Well, you have lots of company. *Psychology Today*, 28, 34-34.

- Chan, D. Y. C. & Wu, G. C. (2004). A study of foreign language anxiety of EFL elementary school students in Taipei county. *Journal of National Taipei Teachers College*, 17(2), 287-320.
- Cheng, Y. S. (2001). Learners' beliefs and second language anxiety concentric. *Studies in English Literature and Linguistics*, 27(2), 209-223.
- Chu, H. N. R. (2008). *Shyness and EFL learning in Taiwan: A study of shy and non-shy college students' use of strategies, foreign language anxiety, motivation, and willingness to communicate* [Unpublished Doctoral Dissertation]. The University of Texas, Austin.
- Crozier, W. R. (2001). *Understanding shyness: psychological perspectives*. Palgrave.
- Cui, J. (2011). Research on high school students' English learning anxiety. *Journal of Language Teaching and Research*, 2(4), 875-880. <https://doi.10.4304/jltr.2.4.875-880>.
- Çimen, S. (2011). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin İngilizceye yönelik tutum, İngilizce kaygısı ve öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Çubukçu, F. (2008). A study on the correlation between self efficacy and foreign language learning anxiety. *Online Submission*, 4(1), 148-158.
- Demirdas, O. & Bozdoğan, D. (2013). Foreign language anxiety and performance of language learners in preparatory classes. *Turkish Journal of Education*, 2(3), 4-13.
- Dordinejad, F. G. & Ahmadabad, R. M. (2014). Examination of the relationship between foreign language classroom anxiety and English achievement among male and female Iranian high school students. *International Journal of Language Learning and Applied Linguistics World*, 6(4), 446-460.
- Dordinejad, F. G. & Nasab, A. H. F. (2013). Examination of the relationship between perfectionism and English achievement as mediated by foreign language classroom anxiety. *Asia Pacific Education Review*, 14(4), 603-614. <https://doi.10.1007/s12564-013-9286-5>.
- Dörnyei, Z. (1994). Motivation and motivating in the foreign language classroom. *The Modern Language Journal*, 78(3), 273-284. <https://doi.10.1111/j.1540-4781.1994.tb02042.x>.
- Gardner, R. C. & MacIntyre, P. D. (1993). On the measurement of affective variables in second language learning. *Language learning*, 43(2), 157-194. <https://doi.10.1111/j.1467-1770.1992.tb00714.x>.
- Gomari, H. & Lucas, R. I. (2013). Foreign language learning motivation and anxiety among Iranian students in the Philippines. *Philippine ESL Journal*, 10, 148-178.
- Göçer, A. (2014). The relationship between anxiety and attitude of students learning Turkish as a foreign language and their achievement on target language. *Educational Research and Reviews*, 9(20), 879-884. <https://doi.10.5897/ERR2014.1784>.
- Güngör, A. (2001). Utangaçlık ölçeğinin geliştirilmesi geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(15), 17-22. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21435/229781>.
- Hancı Yanar, B. & Bümen, N.T. (2012). İngilizce ile ilgili öz yeterlik inancı ölçeğinin geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 97-110. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/48696/619511>
- Hemamalini, H. C. (2010). English language anxiety in relation to achievement among high school students. *E-Journal of all India Association for Educational Research*, 22(1). 0970- 9827.
- Hidi, S., Renninger, K. A., & Krapp, A. (2004). Interest, a motivational variable that combines

- affective and cognitive functioning. D. Y. Dai & R. J. Sternberg (Eds.), *Motivation, emotion, and cognition: Integrative perspectives on intellectual functioning and development* (pp. 89–115). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Horwitz, E. K. (1988). The beliefs about language learning of beginning university foreign language students. *The Modern Language Journal*, 72(3), 283-294. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4781.1988.tb04190.x>
- Horwitz, E. K., Horwitz, M. B. & Cope, J. (1986). Foreign language classroom anxiety. *The Modern Language Journal*, 70(2), 125-132. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4781.1986.tb05256.x>
- Hsieh, P. H. (2008). Why are college foreign language students' self-efficacy, attitude, and motivation so different? *International Education*, 38(1), 76-94.
- Hsu, Y. T. (2005). *The relationships among junior high school students' foreign language anxiety, efl learning motivation and strategy*. [Unpublished Master's thesis]. National Chenkung University, Tainan, Taiwan.
- Karakashian, L. M., Walter, M. I., Christopher, A. N., & Lucas, T. (2006). Fear of negative evaluation affects helping behavior: The bystander effect revisited. *North American Journal of Psychology*, 8(1), 13-32.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi* (9. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kheirkhah, K. & Ghonsooly, B. (2015). Exploring anxiety among Iranian efl junior high-school students. *American Association for Science and Technology Journal of Education*, 1(2), 12-20.
- Khodadady, E. & Khajavy Fadafen, G. H. (2013). Exploring the role of anxiety and motivation in foreign language achievement: A structural equation modeling approach. *Porta Linguarum*, 20(6), 269-286.
- Kirova, S., Petkovska, B. & Koceva, D. (2012). Investigation of motivation and anxiety in Macedonia while learning English as a second/foreign language. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 3477-3481. <http://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.06.088>.
- Kondo, D. S. & Ying-Ling, Y. (2004). Strategies for coping with language anxiety: The case of students of English in Japan. *Elt Journal*, 58(3), 258-265.
- Kormos, J. & Csizér, K. (2008). Age-related differences in the motivation of learning English as a foreign language: Attitudes, selves, and motivated learning behavior. *Language Learning*, 58(2), 327-355. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9922.2008.00443.x>.
- Köydemir, S., & Demir, A. (2008). Shyness and cognitions: An examination of Turkish university students. *The Journal of Psychology*, 142(6), 633-644.
- Krapp, A. (1999). Interest, motivation and learning: An educational-psychological perspective. *European Journal of Psychology of Education*, 14(1), 23-40. <http://dx.doi.org/10.1007/BF03173109>
- Kwan, L.F. (2004). *A study of language anxiety and motivational intensity in learning English as a second language in Hong Kong Secondary School*. [Unpublished Master's Thesis]. Hong Kong Baptist University, Hong Kong.
- Lan, Y. T. J. (2010). *A study of Taiwanese 7th graders' foreign language anxiety, beliefs about language learning and its relationship with their English achievement*. [Unpublished Doctoral Dissertation]. Ming Chuan University, Taiwan.
- Leary, M. R. (1983). A Brief Version of the Fear of Negative Evaluation Scale. *Personality and Social*

- Psychology Bulletin*, 9(3), 371-375.
- Lestari, D. E., Loeneto, B. & Ihsan, D. (2019). The correlation among English learning anxiety, speaking and writing achievements of senior high school students. *Indonesian Journal of EFL and Linguistics*, 4(2), 135-150.
- Liu, H. J. & Chen, C. W. (2015). A comparative study of foreign language anxiety and motivation of academic and vocational-track high school students. *English Language Teaching*, 8(3), 193-204. <http://dx.doi.org/10.5539/elt.v8n3p193>
- Liu, M. & Huang, W. (2011). An exploration of foreign language anxiety and English learning motivation. *Education Research International*, 12, 1-8. <https://doi.org/10.1155/2011/493167>.
- Liu, M. & Zhang, X. (2013). An investigation of Chinese university students' foreign language anxiety and English learning motivation. *English Linguistics Research*, 2(1), 1-13. <https://doi.org/10.5430/elr.v2n1p1>.
- MacIntyre, P. D., Noels, K. A. & Clément, R. (1997). Biases in self-ratings of second language proficiency: The role of language anxiety. *Language Learning*, 47(2), 265-287. <https://doi.org/10.1111/0023-8333.81997008>.
- McDonough, S.H. (1986). *Psychology in Foreign Language Teaching*. Unwin Hyman Publishers.
- Melkamu, F. (2008). *A study of high school students English learning anxiety and English achievement: with particular reference to grade 11 at Dembecha Preparatory School, in West Gojjam*. [Unpublished Doctoral Dissertation]. Addis Ababa University, Addis Ababa.
- Mills, N. A., Pajares, F. & Herron, C. (2006). A reevaluation of the role of anxiety: self-efficacy, anxiety and their relation to reading and listening proficiency. *Foreign Language Annals*, 39(2), 273-292. <https://doi.org/10.1111/j.1944-9720.2006.tb02266.x>.
- Na, Z. (2007). A study of high school students' English learning anxiety. *The Asian EFL Journal*, 9(3), 22-34.
- Oflaz, A. (2019). The effects of anxiety, shyness and language learning strategies on speaking skills and academic achievement. *European Journal of Educational Research*, 8(4), 999-1011.
- Oğuz, A. & Baysal, E. A. (2015). Ortaöğretim öğrencilerinin İngilizce öğrenme kaygıları İle İngilizce öz yeterlik inançlarının incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 107-117.
- Ohata, K. (2005). Potential sources of anxiety for Japanese learners of English: Preliminary case interviews with five Japanese college students in the US. *TESL-EJ*, 9(3), 1-21.
- Orakçı, Ş., Aktan, O., & Toraman, Ç. (2019) Lise öğrencilerinin İngilizce özerklik algısı, kaygısı ve öz yeterlik inancı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 424-450. <https://doi.org/10.26466/opus.537460>.
- Ordulj, A. & Grabar, I. (2014). *Shyness and foreign language anxiety*. 2nd international conference on foreign language teaching and applied linguistics. 215-227.
- Öner, G. & Gedikoğlu, T. (2007). Ortaöğretim öğrencilerinin İngilizce öğrenimlerini etkileyen yabancı dil kaygısı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 67-78.
- Öztürk, G. (2012). *Foreign language speaking anxiety and learner motivation: A case study at a Turkish state university*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Passiatore, Y., Pirchio, S., Oliva, C., Panno, A. & Carrus, G. (2019). Self-efficacy and anxiety in learning English as a foreign language: Singing in class helps speaking performance. *Journal of Educational, Cultural and Psychological Studies (ECPS Journal)*, (20), 121-138.

- Piniel, K. & Csizér, K. (2013). L2 motivation, anxiety and self-efficacy: The interrelationship of individual variables in the secondary school context. *3(4)*, 523-550.
- Rahemi, J. (2007). Self-efficacy in English and Iranian senior high school students majoring in humanities. *Novitas-ROYAL*, *1(2)*, 98-111.
- Sanadgol, F. & Abdolmanafi-Rokni, S. J. (2015). Anxiety, motivation and autonomy in Iranian high school students: A quantitative study. *Advances in Language and Literary Studies*, *6(1)*, 143-149. <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.alls.v.6n.1p.143>
- Sarıgül, H. (2000). *Trait anxiety and foreign language anxiety and their effects on learners' foreign language proficiency and achievement*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Shabani, M. B. (2012). Levels and sources of language anxiety and fear of negative evaluation among Iranian EFL learners. *Theory and Practice in Language Studies*, *2(11)*, 2378-2383. <https://doi.10.4304/tpls.2.11.2378-2383>
- Shih, H. J. (2019). L2 anxiety, self-regulatory strategies, self-efficacy, intended effort and academic achievement: A structural equation modeling approach. *International Education Studies*, *12(3)*, 24-35.
- Tajan-Tooma, G. C. (2014). *The impact of motivation on learning Spanish: A tertiary experience in rural Jamaica*. [Unpublished Master's Thesis]. Northern Caribbean University, Mandeville, Jamaica.
- Takan, A. (2014). *The relationship between speaking anxiety and the motivation of Anatolian high school students in English language classes*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çağ Üniversitesi, Mersin.
- Tılfarlıoğlu, F. T. & Cinkara, E. (2009). Self-efficacy in EFL: Differences among proficiency groups and relationship with success. *Novitas-Royal*, *3(2)*, 129-142.
- Todt E., Drewes, R. & Heils, S. (1991). The Development of interests during adolescence: Social context, individual differences, and individual significance. R.K.Silbereisen & E. Todt (Eds.), *Adolescence in context: The interplay of family, school, peers and work in adjustment* (pp. 82-95). Springer.
- Tsai, C.(2013). The impact of foreign language anxiety, test anxiety, and self-efficacy among senior high school students in Taiwan. *International Journal of English Language and Linguistics Research*, *1(3)*, 1-17.
- Tuncer, M. & Akmeççe, A. E. (2019). Yabancı dile yönelik kaygı, özyeterlik ve tutum arasındaki ilişkiler. *Turkish Journal of Educational Studies*, *6(3)*, 1-13. <https://doi.org/10.33907/turkjes.567044>
- Wade, S. E. (2001). Research on importance and interest: Implications for curriculum development and future research. *Educational Psychology Review*, *13(3)*, 243-261. <https://doi.org/10.1023/A:1016623806093>.
- Waseem, F. & Jibeen, T. (2013). Anxiety amongst learners of English as a second language: An examination of motivational patterns in the Pakistani context. (*IJHSS*) *International Journal of Humanities and Social Science*, *3* (16) 174 – 184. http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_3_No_16_Special_Issue_August_2013/20.pdf
- Yan, J. X. & Horwitz, E. K. (2008). Learners' perceptions of how anxiety interacts with personal and instructional factors to influence their achievement in English: A qualitative analysis of EFL

learners in China. *Language Learning*, 58(1), 151-183. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9922.2007.00437.x>

Yavuzer, H. (1993). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.

Young, D. J. (1991). The relationship between anxiety and foreign language oral proficiency ratings. E. K. Horwitz & D. J. Young (Eds.), *Language anxiety: from theory and research to classroom implications* (pp. 57-63). Prentice Hall.

Zimbardo, P. G. (1977). *Shyness: what it is, what to do about it*. Perseus Books.